

پنجابی ادب لاہور

Phone No. 68751

Regd. L. No. 7465

Monthly PUNJABI ADAB, Lahore

- دی -

پاکستان انڈسٹریل کورپوریشن بینک لمیٹڈ

کم سے کم نو روپے پر قرضہ سے زیادہ منافع دیتی ہے۔

چند خصوصیات

بچت حساب (سپرنگ بینک اکاؤنٹ) طرح طرح کے سودی
پر مبنی رقم۔ ہر ماہ چیک

معیاری امانتیں (سٹیک اور بانڈ)۔ ہر ماہ باقاعدہ سود پر منافع
ہو گا۔ کم سے کم ایک سو روپے سے لے کر ایک لاکھ روپے تک۔ ہر ماہ
بے آواز سے سودی

بچت حساب (کرنسی اکاؤنٹ)۔ ہر ماہ سودی منافع ہر ماہ
بے آواز سے سودی

لیٹر آف کریڈٹ۔ سودی ہر ماہ منافع ہر ماہ سودی
کرنسی کی سودی منافع ہر ماہ

لاکھ روپے سے زیادہ منافع ہر لاکھ روپے منافع ہر ماہ

سود	سود	سود
کرنسی اکاؤنٹ	سٹیک اور بانڈ	سپرنگ بینک اکاؤنٹ
لاہور	لاہور	لاہور
نمبر : 2543	نمبر : 3166-4365	نمبر : 6052

لاہور

حرف باور

پہلی ادب

جلد ۱۰ • شمارہ ۱۲

• دسمبر ۱۹۶۰ء •

نقصاتی مونی قلم

امیدینو • بیگم ناز

نمبر ۱۰ • دسمبر ۱۹۶۰ء

محمد عبدالغنی بن سید بشر نے نویں پرچہ لایا تو
چھپا کے دفتر پہنچا اور وہ ہر روز سنگھ روڈ سنٹ گورنمنٹ
آف مشائخ کیتا :

۱	پہلی ادب
۲	سید سرمدی
۳	شفقت تریزید
۴	شاعرانہ
۵	شاعرانہ
۶	شاعرانہ
۷	شاعرانہ
۸	شاعرانہ
۹	شاعرانہ
۱۰	شاعرانہ
۱۱	شاعرانہ
۱۲	شاعرانہ
۱۳	شاعرانہ
۱۴	شاعرانہ
۱۵	شاعرانہ
۱۶	شاعرانہ
۱۷	شاعرانہ
۱۸	شاعرانہ
۱۹	شاعرانہ
۲۰	شاعرانہ
۲۱	شاعرانہ
۲۲	شاعرانہ
۲۳	شاعرانہ
۲۴	شاعرانہ
۲۵	شاعرانہ
۲۶	شاعرانہ
۲۷	شاعرانہ
۲۸	شاعرانہ
۲۹	شاعرانہ
۳۰	شاعرانہ
۳۱	شاعرانہ
۳۲	شاعرانہ
۳۳	شاعرانہ
۳۴	شاعرانہ
۳۵	شاعرانہ
۳۶	شاعرانہ
۳۷	شاعرانہ
۳۸	شاعرانہ
۳۹	شاعرانہ
۴۰	شاعرانہ
۴۱	شاعرانہ
۴۲	شاعرانہ
۴۳	شاعرانہ
۴۴	شاعرانہ
۴۵	شاعرانہ
۴۶	شاعرانہ
۴۷	شاعرانہ
۴۸	شاعرانہ
۴۹	شاعرانہ
۵۰	شاعرانہ

پہلی گل

۱۔ نومبر ۱۹۱۷ء کو سرکاری پاکستان دے گورنر ملک امیر محمد خاں ہوتاں شادی کوئل دیق تقریر کرناں
آکھیا پئی ایسے پنجابی زبان دے سند اسے گل کرنا غیر ضروری تے پنجابی ادبی اکادمی کان رہی اک پلسے سنگوں
پنجابیوں آکھوں اپنی مادری زبان پاؤ گھو۔ نہیں سیتا اوہناں آکھیا پنجابی زبان سندھی جادوی آکھوئے دیق ہون
ہن امریکہ ہینٹ اپنی مادری زبان دیق گل کرے نہیں ایسے خلاف اک پنجابی لاہور دیق رہنیاں دیق دیق
پنجابی تال انگریزی جی گل کر دالے۔ ایہ محو ادھان ڈاکٹر وزیر آغا ہوتاں توں آکھیاں سن جیہاں پنجابی ادبی
اکادمی تے اعتراض کر دیاں آکھیاں پئی ایہ اکادمی توں حکومت دلاں پنجابی دیاں کتاباں چھاپن لیاں
ملدی لے پر ایہ فارسی دیاں کتاباں چھاپدی لے

۱۶۔ نومبر ۱۹۱۷ء کو ڈاکٹر خورشید ہوتاں رام نر سنگھ پنجابی زبان لاہور دیق اک محو
پنجابی زبان لاہور پنجابی دیق ترقی لئی اتھائی پروگرام پیش کیا اوہناں آکھیا پئی پنجابی ادب دی
تاریخ لکھتے۔ تحقیقی محو توں دکھ اخباراں رسلے نکلے پاجیسے نہیں اوہناں میا دیق اتھ مقرر کیت
لئی دی آکھیا اوہناں پنجابی توں جدید تعلیم بنادوں دی طاقت کیتی۔

۲۲۔ نومبر ۱۹۱۷ء کو راجپوت پاکستان لاہور دی اک مجلس دیق مولانا صلاح الدین احمد ہوتاں آکھیا پئی
جامعہ عثمانیہ حیدر آباد دیق اردو راہیں مہتمم دی تعلیم دے کے ایہ ثابت کیتا پانچالے پئی مادری زبان
راہیں تعلیم دل چلے تاں زیادہ فائدہ مند ہوندی لے اوہناں حکومت دے دھن سنگھ توں کار دیاں ایہ دی
آکھیا پئی تے دے دیاں دے یاد دہ اردو راہیں تعلیم دی لئی کوئی عمل قدم نہیں اٹھایا گیا اوہناں سنگ کتی
پئی حکومت دارالترجمہ تے دارالتعلیم جیسے ادارے قائم کرے تاں جے ادھ اچھیاں کتاباں دی نور پور
چھپڑاں اردو لئی نور پور یاں نہیں۔ ایسے مجلس دیق بدھیر حمید احمد خاں ہوتاں آکھیا پئی جے اردو
دیاں کتاباں دے چھپن دا ایہ نور پور رہیا تاں دے دے تائیں بی لے ایم لے دیق اردو راہیں تعلیم
نہیں دتی جاسکدی۔

مولانا صلاح الدین تے دیق عالم ایس توں متفق طور تے سندے نہیں پئی تعلیم مادری زبان راہیں جیتی
پاہیدی لے کیتے مفرقی پاکستان دے وسیلکان دی مادری زبان اردو لے؟ جامع عثمانیہ دیق اردو راہیں
تعلیم دینا تاں ٹیک سی کیوں جو اوتھوں لے وسیلکان دی مادری زبان اردو سی جیوی کہ پرو فیسر حمید
احمد خاں ہوتاں آکھیا لے پئی اردو توں ایس قابل بنادوں لئی۔ دے دھیاں دی نور لے ایہ عالم لے
ای دس پنجابی تے کیر مانہ مانہ لے کہ اوہناں ایس قابل بنادوں دل دھیاں نہیں کیتا جاند۔ اصل
گل اوتھے ای آدے گا چھپے دل گورنر ہوتاں اشارہ کیتا اے پئی پنجابی اپنی مادری زبان دلاں
یے سن نہیں ای ڈاکٹر خورشید ہوتاں توں دی پچھدے آں پئی جے پنجابی توں جدید تعلیم بنادوں لے
ادھ مخالف نہیں تاں ایہ کیوں توں دخت دیق پچھدے پئے تے جے پنجابی لے کس کم دی
تہیں آد تاں ایہ اخباراں رسلے لکھتاں تاریکاں دھیرہ ساہ لے لئی۔ آخر ایہناں خبر لکیاں لے
کم آد تاں لے۔

شفقت شوبھنا

سرد شروپے

سدا دے ڈھ پئی کناڈر ساوتسکی لے اک وادی ساڈے فرسٹ سکول دے کناڈر خلیکوف
کون اک پتہ گھر لے یا تے ایہ دے جے اوہناں توں اک لک جیسی کال گھر دی سرکار
ہل گئی۔ دیکھن توں گھر دی چکی بجلی سی تے منوں دی ودھیا سی۔ پ خلیکوف لے ایہ گھر
توں آخر سب کے دس نہیں دیکھیا۔ تے ادھ دن رات بدل لین دی سونگ لکھیا۔ اوہ دے
دل دیق اکو خیال ای سی۔

خلیکوف نے آرم شاف تے عرض دی کہ اوہ گھر مورث دتا جاوے۔ چیف آف شاف لے لہوی
عرضی لے لکھیا۔
گھر ڈاکٹر اپنی اصل مکان تے بھیجا جاوے۔
تے جے خلیکوف توں ایہ پتہ لکھ لے ادھ خوشی تال پچھن لکھ پیا۔ تے فیر ایہ خوشی دیق ادھ
گھر دے تے پچھن لکھ کر پتہ مارا ساوتسکی توں ڈھونڈن کڑ گیا۔
موقوف کناڈر ساوتسکی اوہناں دکان دیق کال ای رہی سی۔ دیق فوجی بن اوہ دے دل
کوئی دھیان نہیں سی دیندے۔ ساوتسکی ایہ دن اک عام جیسی ساوتسکی سوئی تال کھڑ پیا
جیہوں تے یسی۔ ساوتسکی کال ایہ سرانی توں چھڈ کے بڑے دھنیا دیق گھر لے سی۔ ایہ ای
بانیہ لے سی۔

خلیکوف گھر والیں لین لئی آیا سی تے تال پچھن اوہناں پتہ دی آکھیا۔ جتی لغت تال کڑی
کناڈر لے گھر اوہ پتہ کوئل لیا سی۔ پتہ ادھ اوں توں دودھ لغت تال گھر والیں لین لئی
آکھیا۔ مڑک دیق جیہاں پتہ خلیکوف ساوتسکی دے گھر اڑتے جاندیاں ای اوہناں ساوتسکی توں
پچھیا۔ توں میٹوں اچیرے ایس دیق دیق توں جانا ای۔
خیال بدلتا اے میٹوں کدھرے دیکھیا اے۔ ساوتسکی لے جواب دتا۔ ادھ اوں ولے ویلا
پچھیا سی تے ایہ کہہ کے اوہناں آکھیا لئی۔ جیہیں خلیکوف تے کوئی گل ای نہیں سی۔
چھپتا تے فیر ایہ سرکاری حکم لے۔ تے کامرو میں تیرک پتہ کڑاں پئی توں سکوی

۱۰۰ سال ہی ملینا دیکھیں۔ خلیفہ نے سرکاری حکم دیا۔

پہچان کہہ کے ساروتکی حکم پڑھیں لگ پیا۔ چپے پوچھے سمجھتے تھے فریجی آئی تے فریجی اپنی
سوائی نوب ساریا جیڑی وپڑے وچ بیٹھی فلاں وچ لٹھی کر رہی سی۔ زبانی کٹھی چھڑکے
اویہ ول آئی تے دوویں لٹیکوں وچ ہونہاں کہ وچے نال جلاں کرن لگ چٹ۔ تے فیصد
لکارت ساروتکی نے اپنی چیت یادلا نوب اپنیاں انہوں وچ گھٹا تے فریجی لال برتھی چٹیکوں ول
کے آہن لگا۔ چٹیکوں میں ہے جیڑاں، تے جیڑاں در جیڑاں۔ وچے سوائی نوب چھڑی
کھنکھائی تے ملے وں کم ویندیاں نوب، میرے گھوڑے ملے وی سریت دھنہ یں میرے
پہ ملے وی تینوں پے مسکدے ہیں تے میری بنفوق ملے وی میری جگہ نال گرم اے۔

تو فرار وہ کئی کوہ پہنچ کر کے جیٹ آف شاف کوں اڑا۔ جیٹ آن شاف نے اوہوں دیکھ کر
ایک جیٹا۔ کیوں میں! پتا تم ہو گیا ہے۔ میں تیرا گھوٹا والیں کراؤں گا اسے سن
کہ سرکار آگیا ہے۔ سو ابیدہ بگھڑی اویسے خیلکوف دی کل سن توں اٹھار کر دیا
خیلکوف تھکا تا اپنے سکراؤں توں پرت پیا۔

پہلی دنای وچ ساتوں جنگوں وچ کھیل لانا واجب تھا۔ اسی وقت جاؤں لائے تھے
 جس وقت کھیلوں کے وقت۔ ایک اور دن سوچا وچ میرے کول آیا تھے میسٹروں
 اور فلم دوست تھے کاغذ مٹیا تھے کاغذ را پورا ہم مٹیا۔ تھے فیروز اور جہاں سے کہ ایک
 لائے کھیلے بہ گیا۔ شام تائیں جب کہ کچھ دوستوں کاغذوں تھے لکھنا دیا۔ میرا اور میرے کو
 خط ال لکھ اسی کاغذ لائے پر گئے سن۔ شام وچ اوپر وچ کے میرے ایک ساتھی نے آگیا۔
 پورا کارل مارکس اسے۔ تھے فیروز اور جہاں توں جھیا۔ اوتے مٹیا توں کہ یہ چاہنا
 اسی۔ خلیفہ نے اوپر کاغذوں کاغذ پھر لائے آگیا۔ میں جو کھیل گیا سی اور میرے
 بارے اسے سارے خیال تھے سوچاں کھیل میں۔ کیا خیال اسے یہی کیوں پارتی ہیں لی
 جاتی اس سے کہ انصاف کسکے تھے خوش صحبتی واسطے میرے کو۔ تھے اس بارے لکھنے کو

ہاں ہے میں۔ میں اونچی دیوار کو گیلیوں لوڑیاں توں چاہتا ہوں۔ پر ایسے کالی ٹھوڑی مینڈیں پیش
نہیں لگدی۔ مینڈیں اپنی وجود محسوس ہی نہیں پوندا نہ میں اونچی مسپہ سکدا آں۔
میں جیدی پارٹی مینڈیں میری منشا کے سرکاری حکم مطابق ٹھوڑا واسی پہنید دوا مسکی
مینڈیں امیتاں خجرات نالی ایسے سلطان مکھن توں سوا کوئی مور چارہ نظر نہیں آوندا ایسے بزرگ
اسے کہ سیاھی توں نہیں چھاوندے۔ پر ایسے پنچور تھے اتھ اسی مدتے رہن تھے۔ تے میوے
دل ڈول ٹوٹے کرے کرن تھے۔ تاں جے جی توں ہو نکلیں لک چکا گا۔

خدا کی طرف سے اعلان و وحی ایسے تھے جو ہر جہاں ساریاں گھلاں نکھیاں چوتھوں میں کہیں جو
 وہ تہاں سارا دن ایسے نکھدا رہیوسی۔۔۔ تھے ایسے سب کچھ بہتیاں ساریاں کاغذات اتھن —
 کھیر نہ ایسے چڑھ کے کاغذ چھڑ و تھ کے آکھیا۔۔۔ اودہ دن کنان لہ و تھف ایسے۔۔۔ منہ
 روٹی چھہ تھیں۔۔۔ اسی گل کلاں تھے۔

روٹی جہ میں ۔۔۔ اسی کل کلاں کے ۔
 جن میں تھوڑی کلاں نہیں چھیدیاں ۔۔۔ خلیفہ کے جواب دتا ۔۔۔ کے کتبیاں ہوئیں آکھن
 کہ ۔۔۔ جس جاؤں کے کے فرمیں نہیں ہوئے ؟ کے اور اوکھ کھلتا ہوا کتب رہیا سی ۔
 اور کے جہ اوہی پتوں کے سن آج لکھا سی سن دی سوچ رہیا آہ ۔ کہہ رہا آہ پتہ
 کول آپ ۔۔۔ راہ صاف نہیں سی کے خلیفہ کو اوہ کے قوں سن پیا ۔

[illegible]

روسی کچھ دے اپنا کچھ پھیل دی کہانی واقعات کرم — اپنے گھوڑے دی خاطر کبہ کرنا
 اے ۶ — تہ اسی — اسی گھوڑا تہ رہ گیا کہ پائے — اپنی زبان دی
 خاطر کبہ کر دے آہ ۶

مکمل

پنجابی ادب دے وچ اشتہار دے کے

اپنے کاروبار توں دھماؤ سے !!

لوہاں دے تہ توہی مسئلہاں تے خرقی سامراج دی دودھی ہوئی ٹٹ ٹٹ ٹٹ تے پنجابی توں
 کراں تے لکھاریاں دے ڈپٹیں اٹکے ایہہ اتر چھوڑیا کہ ہندوستان دے لٹ کھٹ دے لٹ
 قومی آزادی دا گھول گھدن والوں دی مدد کرنا چاہیدا اے تے ایہہ تال تال لوہاں دے
 ہووے توہی پستی تے تنگ نظری دے خلاف مکمل جہاد کرنا چاہیدا اے۔ چنانچہ ایہہ مدی دے
 چوتھے (۱۹۴۷ء توں ۱۹۴۸ء) دے شروع توں اسی توں اگرتہ دودھو پنجابی ادب توں
 جالوں جوڑدے آں۔ ایہیں پڑ توں سدھجے سوانہ پنجابی ادب دی نشاۃ ثانیہ دا دھاکہ سکدے
 آوے۔ ایہیں تے ساقی دے دھکے چھہ پاروں دی رہنما چھائی لکھدا اے۔ ایہہ رہنما پارہی
 سردار گورچش سنگھ تے پروفیسر موہن سنگھ۔ توہی پنجابی ادب توں مضبوط بنیاد تے اُتارن والے رہن
 اسی دے دھکے تھیں جیہاں اپنی اپنی رہن تال توں پونگر دی اگرتی کیتی اے۔ سردار گورچش
 سنگھ تے پنجابی نشاۃ ثانیہ پروفیسر موہن سنگھ تے پنجابی نظم وچ جیہڑی توں پیراں لکھیاں ہن سوانہ
 لکھاری ادب توں اے ایہہ تے لکھدا اے۔

سردار گورچش سنگھ پنجابی شروچ اک توں تے اچھو سٹائل پیا۔ اوہناں ان گنت معرنا
 تے کہانیاں لکھیاں ہن جیہڑیاں روپ تے موضوع دواں پچھوں توں پچھن والے دے دل داغ تے
 ڈاڈھا ڈونگا اتر پادھیاں ہن۔ اوہناں دیاں لکھناں اوس وچ مشاہیر تے عملی تجربہ دی رہن
 اٹکے اسیاں نہیں جیہڑے اوہناں اپنے تے ساقی تے لکھن دی سیر دے دواں حاصل کیتے۔ سردار
 جواں اپنے جیون دا اک لحاظ امریکہ (یورپ تے روس دی سیاحت وچ بتایا۔ ایہہ سیر اوہناں
 تے اک مٹاشانی دھک نہیں کیتی سکوں ایہہ سیر سیاحت وچ اڈاؤ لکھاں دے وسیلہاں دے جیون
 دا مطالعہ کیتے تے ایہہ توں چھرا اتر کر لیا اوہناں تھوڑے تھوڑے لکھناں تے لکھناں تے معرناں
 روپ تے۔ اوہناں دیاں لکھناں پنجابی نشاۃ ثانیہ دے چھوڑے تے گئیں، جیہناں دے بری روڈی اکھنڈ
 تے کھلار اے نشاۃ ثانیہ تے استعارہ پچھن والے واسطے اچھلے نہیں جوڑدے۔ لکھناں تے اشارہ
 نرہی تے دیوالا دے قلعیاں توں نہیں لٹ سکوں ساڈی جیون دی جاگزی لنگھ۔ سوانہ لوہاں
 دے جیون تے آکے اولہ جوڑدے پے واقیعاں تے ڈونگھو نظریے عملی تجربے دیتے ہن۔ سوانہ
 چوڑی پنجابی رسالہ دا نامہ "پہیت لکھ" تے اک سماجی اصلاحی مرکز "پہیت لکھ" دے دانی ہن
 دیاں سماجی تے اخلاقی قیادیاں دا نظریہ تے "پہیت لکھ" توں پڑیاں کرن لئی اک دھرم تے لے
 معرنا دی لوڑ اے۔

ایہناں گھروں توں پنجابی ادب وچ پروفیسر موہن سنگھ جواں دا تال تھوڑا اے چھو پنجابی توں
 توہی روپ (۱۹۴۷ء) تے توں موضوع (۱۹۴۸ء) دے۔ پروفیسر جوردی کا شیعے
 جوڑے شاعر ایہیں سنگھوں کلاں روپ دے سکھارے توں گھٹیاں دے دھکے مارن۔ ایہہ

تال تال اودے توہی گاکر دودھو سائنسی نظریاں دے پیرے مارن۔ اوہناں شاعری وچ کئی بڑے
 کامیاب تجربے کیتے ہن تے پراناں شکلاں توں توہی معرناں تے توہی رنگاں وچ پیش کیتے اے۔
 اوہناں اک اچھو تجربہ کھولیا اے۔ چھوڑے توں شاعری دی اک نویں پوچ پڑی تال تال
 ہوئی اے۔ پروفیسر جواں دیاں لکھناں لکھناں، گیت تے سوانہ توں پنجابی شاعری دا پچھو
 ہن۔ اوہناں دیاں کئی اچھیاں مثلاً "پ" "تورہاں" "ایہی" دے پونگے حلقہ دھچکے توں تے اسی
 توں پاست لکھیاں ہوئی اے کہ اودے ہن کلاں روپ دے معرناں چکیاں ہن۔ اوہناں دی اک نظم "ایہی
 دے پونگے حلقہ" ایہی معرناں تے لکھیاں اے کہ اوہناں فصاحت وچ چاہیکا اے۔ پروفیسر جوردی دھرم
 چر توں رسالہ پنج دیوالا تے لکھدا اے کہ دے ہن۔ پچھلے ایہہ لکھدا توں لکھدا اے کہ ہن چاہیدا
 توں لکھدا اے۔

دوہی وڈی جنگ دا دور

دوہی وڈی جنگ چھوڑاں تال تال جھوڑاں تال تال جھوڑاں تال تال جھوڑاں
 دھکے دھکے وڈاں تھوڑیاں شروع ہوئیاں۔ اوہناں
 تھوڑیاں تھوڑیاں جنگ دے دوران جیہڑی وڈی تبدیلی ہوئی ۱۹۴۷ء توں ۱۹۴۸ء دے
 کہانیاں رسالیاں دے تال تال توں روس تے دھچکے پورے ملک دے آگے دودھو رسالہ تے
 کتاباں آونے تے ویکے شروع ہوئے۔ ایہہ توں ویکے تک دی آزادی دے سیاسی جدوجہد
 پچھ توں دودھو تھیں مہر تھیں جیہڑے ان سوانہ عام لوکاں دی سیاسی سوچ لکھدا دھکے
 تے آزادی دی لکھن وچ پڑ دھکے جوں۔ ایہناں سادیاں لکھاں توں اک نتیجہ ایہہ دی لکھیا کہ دوجیا
 علاقائی پولیاں واک پنجابی وچ توہی لکھاریاں دی اک پوچ تے جنم لیا۔ جیہناں دیاں لکھناں
 تے دھکے وچ شدت احساس، جذبات دا تھوڑے تھوڑاں تے روشا مستقبل لکھتے رہن دی
 گن دا اک واضح تے موثر ظہار ملدا اے۔ پنجابی دے توہی ادبیاں دی ایہی پوچ وچ اچھہ کہل
 کاناں دی خاشاک، سنت سنگھ سیکھوں، اکا سنگھ دھن، سجاد حیدر تے نوری کر دے ہن۔ شاعر
 وچ لکھناں، رشید جھانڈ، سوانہ لکھناں، دھن سنگھ تولہ، سنگھ دھن تے شیعہ لکھناں
 جواں دے لکھن قابل ذکر ہن۔ رفیع پیر تے پونگے کلاں ایہیں دور دے اچھہ ڈھانچہ لکھدے
 چاہدے ہن۔ تال تال وچ مسرت سنگھ، سوانہ، خاص شہرت حاصل کر چکے ہن۔

ایہیں دور دے ادبی تھ پیراں وچ زیادہ تر فاشزم تے سماجی دشمن، مخالف جنگ، توہی
 آزادی، اقتصادی ٹٹ ٹٹ تے سماجی انصاف دے موضوع ملدے ہن۔ لکھاریاں اچھہ
 موضوع تے لکھدے لکھدے پورے سماجی پچھوڑ دی رتوں وچ پیش کیتے اے۔ روپ (۱۹۴۷ء)
 تے لکھناں وچ جدت تے تاثیر پیا کہن والے خاص دھکے دے۔ ایہہ پاروں ایہیں پڑا دے آدے
 وچ سپن تے لکھدے چھوڑاں دیاں رچاواں کوہوں کئی گنا دودھ اے تے ایہہ ایہی وڈی تے
 تالوں شعوریت اے۔ جیہناں لکھاریاں تے ایہناں لکھناں وچ روپ تے لکھناں دے کامیاب تجربے

* گلزار

دیورجی !

”دسیا مات صافی نے دیورجی کو کہہ دیا۔ ”راج“ دق توں کڑی وکھ کے
آوے سی کپہ جٹ سبیا اوچھ کھجور کے راجا لوہہ خالوں تار چھوڑا — کے شہر
چھوڑ جا رہے۔

”ول دسا اے کو اس“

”کچھ“ ”ل چھڑا“ ”فیر دساں گا“ ”پر راجہ دی سی دسی سی

آر مشرط“

”کیمپ“

”توٹ کھوا“

”مخلوہ آں دس“

”پٹیل پٹیل بوتل کھلو“ ”غیر دساں گا“

”کیور کے مقررہ سدیہ“ ”بجے دے آتے توں منگوا کے حوالہ“ ”راجا کے کھواں“

”پاٹی کیور“ ”بجے تیکہ جوہ دی“ ”ڈیک کر رہا سی“

”ہوٹا“ ”بیاں کہ کڑی دی چٹو سی“ ”کھوا دی چٹو سی“ ”پر دساں گا“ ”نارہ چھوڑتے

سی“ ”پا“ ”ایہ دی ہیں نہ کر دق“

”رستہ لپھا“

”دیورجی چھوڑا“ ”تے دیور دا رستہ توں چھوڑا“

”کیورجی پٹیا“

”وہ آوے ایہاں تیری پٹیا سی“ ”چو کیورجی“

”کون“ ”موسی علی“

”لوں“ ”چور کون“ ”جیں نال موسیٰ چھوڑے“ ”کھاؤ دساں ایہ“

”دوویں آئے کھانگھال کے پس بے جیویں“ ”دق“ ”دساں توں ورا“ ”غیر دساں گا“ ”چو

دوویں آں دق“ ”دے تیاں تے“ ”بجے دساں گا“ ”دساں دساں“ ”دساں دساں“

”دساں دساں“ ”دساں دساں“ ”دساں دساں“ ”دساں دساں“

”دساں دساں“ ”دساں دساں“ ”دساں دساں“ ”دساں دساں“

”چال توں دساں تے مات دساں دق سی“

”تیر نے بے جیویں“ ”راج“ ”دساں دساں“

”آج بروکھ“ ”چو دساں دق“

”ہاں تال“ ”چو دساں دق“

”دق“ ”چو دساں دق“

”سلا“ ”ول دساں دق“

”دساں دساں“ ”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”دساں دساں“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

”چو دساں دق“ ”چو دساں دق“

پہنچاں پہنچاں دے پہنچاں کلاں گارن دی

الکتاب

آج دی بھائی کہانی دے ایک سچے جوت

ترتیب دین : ۱۰۰ محمد مصطفیٰ خان محمد غلام محمد شہباز علی

مہیچ ٹوٹے ویج پر مہیچ کے اہل کاروں کو دینا چاہیے کہ ان کے لئے یہ ہے

هوای تبریز ————— دانشمندی ————— ریاضیات ————— فلسفه ————— تاریخ —————

درجه اول مستطیل بیضی ————— علامت مثلث بود هر چه ————— 4 : 3 : 2 : 1 ————— نسبت :
 درجه اول مستطیل بیضی ————— علامت مثلث بود هر چه ————— 4 : 3 : 2 : 1 ————— نسبت :

[illegible]

الذی سماه ————— زکریا بشیخه دیکل ————— سید عالمی ————— مستنیر حق —————

[illegible]

☆ کتب تحفہ ☆

مکتبہ پنجابی ادب : سنت تکر لاہور

* حیات و خرم و شادمانی

زبا عیساں

زیچہ میہ ی نون قاموشی شہ دتی سورہ افی

یقینی حُب کی میں اتنی کھڑی گئی کہانی !

500

حفت در سدا بلی در سدا

بے بیاد نہیں پر یہی ہوں وہ ہے میری ہے منزل

...

سیدالہدیہ لہڑا بن کے بیویوں کیوں وچھڑا کر

بچوں کی اس ایسی بول چال سے کہیں

میںوں ڈیلا ایہ سہجہ زمانہ چھڈیا دیس ماسچر

دیکھ کر اسی مہر پر سج گئی انت کہ

100

پیارے وارن کے ساتھ نہ جاوے ہواں نہ میں چلیں

در بحر محض را بر آید و سائش سائش در میان رگها و

...

میں سچے و ملک پرکے، میں وسواس و پارے،

دیکھ کر ہرگز دل سے ایسا نہیں چھین سکتا

100

جہاں ہمیں بڑھڑھولت ہے اُنہی جو بیوقوف لوگ ہمارے

جیون ہی جیون سے بھارو لوڑ موٹا سمجھا رہے

جیمون بازی لاون والے بیون پان سد پوی

ہیتم کھنڈ کے راز و رست چمک تارے !

100

ظہر اقبال

نظم

۴۴

ادب سے گھر سے سمجھا ہے
اک دلیاں رہ پھرا جہاں باغ وہ ہے
ادب ہی پشیمان دست آتے پاتے
مالیہاں وہ تانے تارے پھر مکرے مرنے سن
ادب میری اپنی واقف وی نہیں سن
فرای وہ میرے اکھن تے
میرے لئی پیچ دیوں مالے توڑن اٹھ
پر بنجے تے جا کے رک گئی
مکھڑا مڑ کے اکھن گئی، اگے کدیں جاواں
رکھ کدیاں والی وارنہا گیا ہے بیٹری
میتھوں لنگھی نہیں جاندی
اینا کہہ کے ہنسی تے والیں آگئی

میں جوتی چھپی آکھیا
رہیڑا دے نہیں کھینا
سودیتا ایتھ تیکر پنچن مٹی دی
میتھوں دل وا
کدیاں والا چٹکل لگھت پیندا ہے
میں وی اگے نہیں جاسکدا
میں وی گدیاں آں
تیکر تے میسر وچ کوئی فرق نہیں
بس تیکر وچ اکو لکھ دا داؤدا ہے
تے میسر وچ اکو لکھ د گھٹا ہے
توی بس کے واپس آئی ہیں
تے میں ہر طرف رکے واپس آؤں آں

۴۵

پنجتانی

لوہینا

چپ کنی ہے ایسے رات
لکھی لوڑی ہے اکل
تڑپتی ہے ریح مری ہے پین ایوں
جس طرح سگر پچھل

چپ کنی ہے ایسے رات
وچا لوتی آوندی نہیں
زندگی نوں چنہ مری پرچھاویں
جس طرح چپ چاپ تارٹت جاندے کوئی
جس طرح ہر اک دھڑکن دی ہے گونگی دیہ
راست ہے بس بھری بٹا کوئی وکھ نہیں
تکلیوں دھوڑھیل دیہ لوتی گھبرا نہیں

میں طرحاں گزرے گی رات
کس طرحاں ٹٹے گا جادو چپ وا
زندگی چاہندی کہے دا ج سا تھ

کون میری سوچے و چون لکھیں

من یکہ پرتی و ان چیز
تکلیفیں ہے چینی و تنہائی و بھڑکے
پیادہ توں سکے سے ایہ بیوں مرا
تو نے دیکھے تھیں توں آؤں جو ہے پچھنی وی چھن
تھمتہ یہ سکدی پچھا
کیہ جو پچھنی چھن سو پچھنی چھن توں لکھیا
ہو سکدی توں دیکھے تھیں توں واسا
چھپ گئی ہے ایہ بات

ہیں بہاؤں لیکھ کرے کہ وی پچھنی
چھوڑی گئی ہے پچھنی چھنی و بھڑکے

زندگی میری بھرتے اندر کار
جہول میری بھرتے دی بھرتے
بند نہیں میری بھرتے سارے دور
ہیں کرے کہیں کہیں کہیں
جہاں نہیں کہیں کہیں کہیں

کاروان و بھرتے میری بھرتے
کس بھرتے بھرتے کہیں کہیں
اور بھرتے و بھرتے کہیں کہیں
توڑ بھرتے تھیں کہیں

چھپ گئی ہے ایہ بات کہیں کہیں
تھیں کہیں کہیں کہیں کہیں
جو تھیں کہیں کہیں کہیں کہیں
اکو کہیں کہیں کہیں کہیں

نور کا بیج

خداوند! مدد!

ساڈا مدد! قدیم توں توں
سڈی آس مراد! دیکھو توں
سنت! توں توں توں توں
ساڈا عاجلی! ساڈا گھر توں

یقین! اہر دیکھ پتہ ہزار ہر
ہک گدی! توں توں توں توں
نکلی پچھنی! پتہ ہزار ہر
دل پتہ! توں توں توں توں

ہی دلی! توں توں توں توں
تھیں توں توں توں توں
شاہ! توں توں توں توں
سڈی! توں توں توں توں

سہل! ساڈا ہزار ہر
پتہ! توں توں توں توں
لوں! توں توں توں توں
سڈی! توں توں توں توں

میری پریت! توں توں توں توں
نہی! توں توں توں توں
پر توں! توں توں توں توں
میری! توں توں توں توں

ساڈا! توں توں توں توں
ساڈا! توں توں توں توں
دیکھا! توں توں توں توں
ساڈا! توں توں توں توں

توں! توں توں توں توں

و روشنی

سرداواں

جے کر تیز تھی پادواں
کیہ نکھار گاہیں نکھار

پیارے نکھار، سو منی نکھار
راتی یاں مں مرنی نکھار !
بندھیتی یاں دل نکھار،
یاں تہ سداں دی منزل نکھار
مٹم نکھار، سبج نکھار،
اپنے دل دی دھڑکن نکھار !
پار نکھار یاں سیل نکھار،
یاں ہر د سہیل نکھار !
ساتھی نکھار، ہائی نکھار،
بجھن ہر کھائی نکھار !
کیوں پچنے دی کالی نکھار ؟
یاں مٹسی دی ڈلی نکھار،
تیز تھیل نکھار، دا نکھار،
یاں فرجتم نکھار، دا نکھار !

یاں بھتی دا لی نکھار،
ہاتھی یاں متالی نکھار !
تینوں است مٹھار نکھار،
اپنا سبھا پلار نکھار !
یاں ہنسہ آتی جان چا نکھار،
خسٹاں د دیون چا نکھار !
یاں منہ من دا نکھار، نکھار،
اپنے نیست دا نکھار نکھار
تیز تھی ہمیشہ نکھار،
مٹے دی تھپڑ نکھار !
اگر مست جوائی نکھار،
اپنے دل دی رانی نکھار !
تیز تھی دین ایس نکھار،
اپنا ان ترن چپ نکھار،
تیز تھی نور دا نور نکھار،
یاں فرودس دی حور نکھار !

سرداواں میں چھپا مینوں
جھوٹ کھٹے نہیں بچھا مینوں
میں نہیں نکھار تیزوں چھٹی،
مبارک توں ایں کیسے دی مٹھی۔

جے کر تیز تھی چھٹی پادواں
کیہ نکھار گاہیں سرداواں !

في الفصل الخامس

غفرل

کر گیا اچھا بڑا دل ڈال دیا رسد اشہر
دعوتی تھے پچھ گیا اڑکھ اسمان دا قبر
میں منصور نہیں پر سوتی تھے تنگیب ہو یا آں
میں منصور نہیں پر مینو پنا پنا گیا زحمر
کے۔ کہے دے دے جہر پچھیا دل و حال
اسے باخبروں کے بل وچ لے گھر کی گھر:

کراہیہ میری روئی آگ اور جیہا نہ تیری فی تولد نہ مستحقے
مہر نہ کسیہ سے انگھن بدل دل و جہ مشکہ و پھر

حق کی جستجو میں مہینوں اور برس سپار دی محنت
 بھروسہ وچ نگری رہی ہے پناہ کی کہ نہ ہو

۵. نوعی استخوانی

کے

بھائیوں - چچ بھرتے تھے
 بیٹے پر فی
 بیٹن - آئے
 ہمارے کس کن راست لکھی تھی
 جاری مگر چھوڑ نہ سکے
 آل و وجہ نول دو چچہ ویں
 اپر - آل نول بیٹن نہ ملیا
 کسی نہ جیتے جو آلہ حق ویں
 جیتے آئے بیٹن دھپاں واگر
 خیرتہ چھوڑ دی گرمی ساڑھے
 نہ تھی تھی
 ہمارے مگر کن راست لکھی تھی

تو ایہ یادوں دلِ انیسوت
 اچک ان کے چھانیوں
 کوچ لاکھ حصوں پر
 یزلیساں پڑھ آئیاں -
 بلبلِ دل سے دھڑکے آئے
 مبرہیلِ طربِ غم و دوس
 رستِ سہی
 تارے گن گنِ راست لنگھاتی

تشیقہ و نقد حالی

رَبِّے وِی

کہنے ساریہ کوٹاں وال
نور دا اکب - محمد
اگت دا اکب - ویرا

نیکو چینی ہستی و مہر و چ

— ۱۱۱ —

تھے ایسے انٹ، غول پیارہ دیا
بال کے مینوں پچھے پر، ڈسکا پیدکھا
پتھر اس جھڑ دھکا رہ
دھکا دنار حسنہ اسے

سے اپنی حق بات کہنے
سفر و پیری موقوف میثوں

انج کلمہ اے چوری

پیشہ جو علم ہے

وہاں سے ایک اور جگہ پر

إبراهيم بن محمد بن علي

مؤرخہ کھوج

حمد راقین
 گدپ بنیتر
 اسماں تے تھے تھے تھما سے چڑھ رہا
 تہاں اڑی —

دُعا یہ کروں اسی مارتے دینوں و کیتے کے
دستِ قی مارتے کے ڈرہاں اتے
سایا ہی رشتیں
ہنجر کا یہ ہے ونگوں
تاجِ تہہ
سارے ونگے ہجو و کیتے کے
نکھنیں دریاں دے پر جھادیں
دور کتے تہ حاون —

سایخہ معویہ سے —

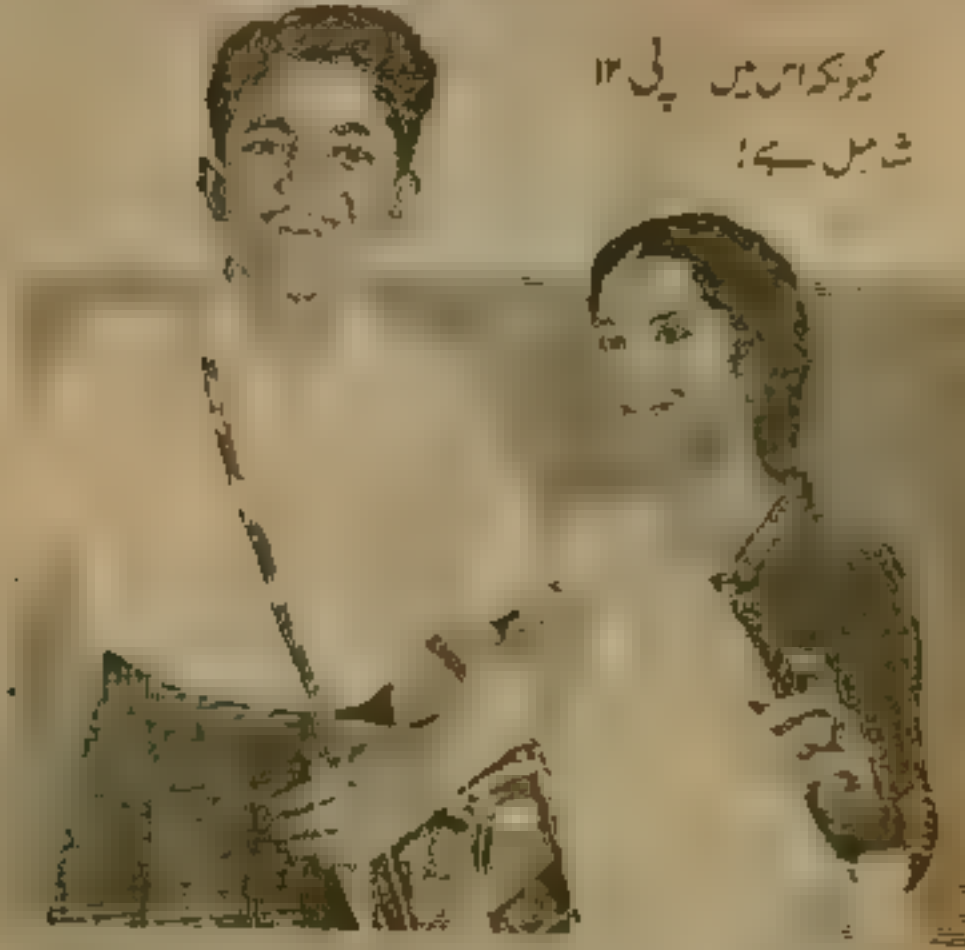
پنجواں نور وحی شنیم آکھن
اک دوپہے نوں وڑدڑکھا دن

—

سنلاٹ

نمایندگی کے طور پر ایک خاص چمک پیدا کرتا ہے

کیونکہ اس میں پی ۱۲
شامل ہے!

سوناٹ صابن کی خاص بات یہ ہے کہ اس میں پی ۱۲ شامل ہے۔
یہ صابن ہر قسم کے کپڑوں اور برتنوں کو چمک دیتا ہے۔
اس کی خوشبو گھر میں خوشبو پھیلاتی ہے۔
اس کی قیمت بہت کم ہے۔

سوناٹ صابن کی خاص بات یہ ہے کہ اس میں پی ۱۲ شامل ہے۔

۱۲

پنجابی ادب

۱۔ انتخابِ بھلا	۵۔ مہرِ ابرو پر آزاد	۱۰۔ قیمت ۵۰
۲۔ مقالاتِ بھلا	۶۔	۱۱۔
۳۔ مضامینِ بھلا	۷۔	۱۲۔
۴۔ حضرتِ یوسف علیہ السلام	۸۔	۱۳۔
۵۔ مہتابِ بھلا	۹۔	۱۴۔
۶۔ ولادتِ بھلا	۱۰۔	۱۵۔
۷۔ استادِ بھلا	۱۱۔	۱۶۔
۸۔ سلاج دین بولی (سوج)	۱۲۔	۱۷۔
۹۔ لویا بھلا	۱۳۔	۱۸۔
۱۰۔ علی بھلا	۱۴۔	۱۹۔
۱۱۔ مہتابِ بھلا	۱۵۔	۲۰۔

پنج ماہانہ سنلاٹ

ہزار ہا بڑے بڑے ستونز اسے تھوکت پر پڑی

تین تھوکت ۷۵ ۲۳ ۴

ازدھار دیریدل ستونز زم گلی بندر اندر دولا بولا

لاہور کا مین بازار ریلوے کے سامنے

پتہ ایکریٹیا مسجد پر چکر مار رہا ہے

حرمِ حرمین سے روئے نماز کا صبح روز کا چٹا
چائے و مرغی کے دکانوں سے گزرتے ہوئے
آکر کھینچا۔ میدانِ افسانہ کی

پختہ کباب

مافوق الفطرت

کھوپڑی کی خوشی میں ہر گز مشغول

مگر انکار کی گویا ایک آفت و فتنہ

پسینہ کی شہر میں ہر گز مشغول

دریں میں ہر گز مشغول و ہر گز مشغول

خواتین کے جدید رجحانات کا عکاس !

• دلچسپ انشائیے

• دلچسپ منکوحات

• غزل و مزاح

• نثر و نثر

• نثر و نثر

• بہت کچھ

اپنے شہر کے عہد میں ایک نئی شکل سے ہر گز مشغول

ماہنامہ 'نویس' • ۹ • برائے رتھ رڈ • لاہور •

اہلِ عمر دے کئے اتھادی حسد دے نورِ وارفتی : آریان منی

خورشیدِ مہرِ مہر

اے شریفِ عالم

مبلغِ سبب ۲ روپے ۵۰ پیسے

ووصیاءِ سرورِ سوادِی کھانے سونیاں لہی و کھرا انتظام

منیر خورشیدِ مہر
مسدود کلاز
ملتان

نویں سال دے پہلے مہینے وچ

جنوری ۶۲ء

پنجابی ادب لاہور

دی سالگرہ نے خاص نمبر (ڈرامہ)

— تہائی خدمت وچ مشر کتا جلوے گا —

— اکی جہات —

منظوم ڈرامے

۱۔ راجہ رسالو — جد صدمہ میر

۲۔ — مشو بھائی

۳۔ — لوال

ترجمے وغیرہ

۴۔ Desire Under (امریکی) — یوجین اوائل

the Elms — ترجمہ جد صدمہ میر

۵۔ No Exit (فرانسیسی) — اکی پال مائونٹ

۶۔ Blood Wedding (ہسپانوی) — کارلوس لورکا

مل ۶ روپے

ضخامت : دو سو صفحے

سہ رنگ تاتل

